

Доц. др Олга С. Јовић

Правни факултет Универзитета у Приштини
са привременим седиштем у Косовској Митровици

ПРАВО ДЕТЕТА НА КОНТАКТ СА РОДИТЕЉЕМ СА КОЈИМ НЕ ЖИВИ

Остваривање права детета на контакт са родитељем са којим не живи доводи се у питање када заједница живота родитеља и деце престане на законом предвиђен начин. Ово право детета непосредно извире из његовог права да живи са родитељима, које се надомештава сусретима и дружењем са одвојеним родитељем. За правилан и потпун развој детета, редовни контакти са одвојеним родитељем су од посебне важности. Значај овог права детета потврђен је кроз нормативну регулативу на универзалном, регионалном и националном нивоу. У светским оквирима посматрано, пресудну улогу има Конвенција УН о правима детета, док је у европским оквирима за предметно право детета релевантна Конвенција Савета Европе о контактима с децом. Поред тога, од великог утицаја су и ставови Европског суда за људска права заступани у многобројним пресудама поводом права на поштовање „породичног живота“, а у вези са сусретима и дружењем детета са одвојеним родитељем.

Право је детета да одржава личне односе како са родитељима, тако и са другим сродницима са којима га везује нарочита блискост. У домаћем породичном законодавству, право детета на контакт са родитељем са којим не живи је прописано као лично право детета, али и као право и дужност одвојеног родитеља. Приликом остваривања права детета на контакт са родитељем са којим не живи, основни критеријум у сваком појединачном случају је најбољи интерес детета.

Кључне речи: Право на контакт; Најбољи интерес детета; Субјективно право детета; Дужност родитеља; Контакт са сродницима; Генерацијски однос.

1. УВОД

У породици као заједници родитеља и деце (брачне, ванбрачне, усвојене), остварују се и развијају хумани односи засновани на најближим емотивним везама. Када заједница живота родитеља и деце престане на било који начин законом предвиђеним (разводом или поништајем брака), престанком заједнице живота родитеља (супружника или ванбрачних партнера), или у случају када је дете рођено ван брака а родитељи нису ни успоставили заједницу живота, емотивне везе се не гасе, већ представљају темељ права на одржавање личних односа. Одржавање личних односа је начин на који се одржава континуитет у односима родитеља и детета.¹ Редовни контакти детета са одвојеним родитељем имају велики психолошки значај за емоционалну стабилност детета и осећај прихватљивости, што је неопходно за правилан и потпун развој детета.

2. ПРАВО ДЕТЕТА НА КОНТАКТ У УНИВЕРЗАЛНИМ И РЕГИОНАЛНИМ ДОКУМЕНТИМА О ЉУДСКИМ ПРАВИМА

Унапређење међународног права у области права детета потврђено је усвајањем Конвенције УН о правима детета 1989. године.² Као најважнији међународни уговор за друштвени и правни положај детета, Конвенција предвиђа права детета која су изведена из различитих потреба детета у свакодневном животу. Ратификацијом ове конвенције, државе уговорнице преузеле су обавезу поштовања и обезбеђења права утврђених овом конвенцијом сваком детету које се налази под њиховом јурисдикцијом.³

У каталогу заштићених права детета, посебно место припада и праву детета на контакт са родитељима. Наиме, Конвенција о правима детета одредбом чл. 9, ст. 3 прописује: „Стране уговорнице ће поштовати право детета одвојеног од једног или оба родитеља да редовно одржава личне односе и непосредне контакте са оба родитеља, осим ако је то у супротности са најбољим интересом детета. Стране уговорнице ће обезбедити да дете не буде одвојено од својих родитеља против њихове воље, осим када надлежне власти, уз судски надзор,

¹ Наведено према Г. Ковачек-Станић, *Породично право*, Нови Сад 2005, 275.

² Конвенција о правима детета усвојена је на 44. заседању Генералне скупштине УН-а, 20. новембра 1989. године, Резолуцијом А (44) 736.

³ Република Србија је ратификовала Конвенцију УН о правима детета Законом о ратификацији Конвенције Уједињених нација о правима детета, *Сл. лист СФРЈ – Међународни уговори*, бр. 15/90 и *Сл. лист СРЈ – Међународни уговори*, бр. 2/97.

одреди у складу са важећим законом и поступком, да је такво одвајање неопходно у најбољем интересу детета.“⁴

Будући да оваква формулација гарантује право детета на контакте у ширем смислу, без појединости у вези са остваривањем самог права детета, било је потребно донети посебан документ у коме ће се прецизније одредити садржина права детета на контакт, што је и учињено, на регионалном нивоу, Конвенцијом Савета Европе о контактима с децом 2003. године.⁵ Њен главни садржај чини уређење права на контакте са родитељем који живи у држави различитој од дететове. Постојање елемента иностраности у ситуацијама у којима родитељи не живе заједно отвара питање поверавања детета на чување и васпитање које прати право и дужност другог родитеља на одржавање личног контакта са дететом. Чињеница је да се правни системи појединих држава разликују у решењима око вршења родитељског права по престанку заједнице живота родитеља и деце. Основна одлика колизионог регулисања односа родитеља и детета је да оно не прати сложеност питања који отвара овај домен интерног супстанцијалног права у појединим државама.⁶

За потребе Конвенције о контактима с децом, појам „контакт“ подразумева: боравак детета ограниченог трајања или сусрет са лицем са којим не живи (родитељ или лица са којима дете има блиски однос); сваки облик комуникације између детета и тог лица; приступ информацијама тог лица о детету или детета о том лицу; „одлука о контактима“ подразумева одлуку надлежног органа у вези са контактима, укључујући и споразум о контакту који је одобрио надлежни правосудни орган, односно који је формално састављен или регистрован као аутентичан, правноснажни документ и који се може извршити; „дете“ је лице млађе од 18 година за које се може донети или извршити одлука о контактима у држави уговорници; „породичне везе“ значе близак однос између детета и његових баба и деда или рођених браће и сестара, који је утемељен на правном или *de facto* породичном

⁴ Таква одлука може бити неопходна у случају злостављања или занемаривања детета или када родитељи живе одвојено па се мора донети одлука о месту становања детета. – Вид. чл. 9, ст. 1 Конвенције о правима детета.

⁵ Вид. Конвенцију о контактима с децом (*Convention on Contact concerning Children, Strasbourg 2003, CETS no. 192*), која је донета 15. маја 2003. године од стране Савета Европе. Државе уговорнице треба да предузму све потребне мере да обезбеде да се одлуке о контакту изврше, које су предвиђене чл. 10 Конвенције. Текст Конвенције доступан на веб страници: <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/192.html>.

⁶ Вид. Б. Бордаш, *Породичноправни односи у међународном приватном праву*, Нови Сад 2000, 193.

односу; „правосудни орган (*judicial authority*)“ значи суд или управни орган еквивалентне моћи.⁷

Изричитом формулацијом одредбе чл. 4 Конвенције предвиђено је право детета и његових родитеља да установе и одрже редовне међусобне контакте, који могу бити ограничени или искључени само ако је то неопходно ради заштите најбољег интереса детета. Ако није у најбољем интересу детета да се контакт са родитељем одвија без надзора, размотриће се могућност личног контакта под надзором или неких других облика контаката са тим родитељем.⁸ У складу са најбољим интересом детета, контакт може бити остварен између детета и лица која имају породичне везе са дететом, односно државе уговорнице могу проширити ову одредбу и на друга лица (чл. 5). Приликом решавања спорова о контактима, надлежни орган ће предузети одговарајуће мере како би обезбедио да оба родитеља буду обавештена о важности успостављања и одржавања контаката са њиховим дететом, како за дете тако и за њих саме, подстицати родитеље и друга лица која су у породичној вези са дететом да постигну споразум у вези са контактима (путем породичног посредовања), да пре доношења одлуке надлежни орган има потребне информације од лица које врши родитељско право, а у циљу доношења одлуке у најбољем интересу детета и да, по потреби, прибави додатне податке од других органа или лица (чл. 7).⁹

Савремено породично право, у европским оквирима посматрано, карактерише утицај ставова Европског суда за људска права заузетих у многобројним пресудама поводом права на поштовање „породичног живота“, а у вези са сусретима и дружењем детета са одвојеним родитељем. Суд тумачи породични живот независно од унутрашњег права страна уговорница Конвенције о заштити људских права и основних слобода (1950), стављајући акценат на развијање породичних веза и важности најбољег интереса детета којем се противи раскид односно

⁷ Конвенција о контактима с децом, чл. 2.

⁸ Конвенција о контактима с децом, чл. 4.

⁹ Република Србија још увек није ратификовала Конвенцију о контактима с децом, што је случај са већином република бивше СФРЈ (Словенија, Македонија, Црна Гора, Босна и Херцеговина (приступила али није ратификовала)). Међутим, Република Хрватска је једина од земаља у окружењу која је 2008. године Законом о потврђивању Конвенције о контактима с децом (*Nar. novine R. Hrvatske – Međunarodni ugovori*, бр. 7/08) ратификовала ову конвенцију. Листу земаља које су потписале и ратификовале Конвенцију о контактима с децом Вид. на: <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=192&CM=8&DF=&CL=ENG>.

одвајање детета од његових корена.¹⁰ Другим речима, право је детета да одржава личне односе како са родитељима, тако и са другим сродницима са којима га везује нарочита блискост. У пракси Европског суда за људска права, ускраћивање права на контакт између детета и родитеља, и других сродника представља повреду чл. 8 Европске конвенције о људским правима.¹¹

При дефинисању породичног живота, Суд усваја парадигму породичног живота коју чине муж, жена и деца. Међутим, иако брачни пар са децом, рођеном или/и усвојеном, чини „конвенционалну породичну јединицу“, то никако не значи да је породични живот ограничен само на брак и крвно сродство. Породични живот обухвата и ванбрачне партнере. Овакав став заузет је у пресуди *Elsholtz v Germany*,¹² у којој се

наводи да уживање родитеља и детета у међусобном односу представља фундаментални елемент појма породичног живота. Однос браће и сестара у пракси Европског суда за људска права, такође, представља породични однос који мора бити правно заштићен, што је потврђено у случају *Moustaquim v Belgium*.¹³ Исто тако, и однос између деда и баба са унуцима ужива заштиту као породични однос, како се истиче у пресуди у случају *L v Finland*.¹⁴ Породични однос обухвата и однос између ујака, стрица, тетка и братанаца/сестрића у случају

¹⁰ Вид. D. Jakovac-Lozić, „Susreti i druženja djeteta sa odvojenim roditeljem u presudama Evropskog suda za ljudska prava“, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu* 3-4/2005, 916.

¹¹ У том смислу, листа пресуда Европског суда за људска права је прилично дуга: *Sommerfeld v Germany*, No. 31871/96, *Hoffman v Germany*, No. 34045/96, *Sahin v Germany*, No. 30943/96, *Johansen v. Norway*, No. 00017383/90, *Hokkanen v Finland*, No. 00019823/92, *Moustaquim v Belgium*, No. 12313/86, *Olsson v Sweden*, No. 10465/83, *Maire v Portugal*, No. 48206/99, *Sylvester v Austria*, No. 36812/97, *Rasmussen v Denmark*, No. 8777/79, и др. Вид. List of Significant Judgements in the field of Family Law, интернет презентација на: http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/legal_co-operation/family_law_and_children's_rights/Judgements/Judgements.asp.

¹² Вид. пресуду у случају *Elsholtz v Germany*, No. 25735/94 од 13. јула 2000. године. Интернет презентација на: http://www.nkmr.org/english/english/elsholtz_v_germany.htm.

¹³ Вид. пресуду у случају *Moustaquim v Belgium*, No. 12313/86 од 18. фебруара 1991. године. Интернет презентација на: <http://www.humanrights.is/the-human-rights-rproject/humanrightscasesandmaterials/cases/regionalcases/europeancourtofhumanrights/nr/592>, или пресуду у случају *Olsson v Sweden*, No. 10465/83 од 24. марта 1988. године, или пресуду у случају *Boughanemi v France*, No. 22070/93. Интернет презентација на: <http://alpha.bailiii.org/eu/cases/ECHR/toc-B.html>.

¹⁴ Вид. пресуду у случају *L v Finland*, No. 25651/94 од 27. априла 2000. године. Интернет презентација на: http://www.nkmr.org/english/l_v_finland.htm.

Boyle v UK,¹⁵ где је прихваћено да су ујак и сестрић имали „породични живот“, пошто је ујак доказао да је представљао очинску фигуру за дечака. Право на породични живот претпоставља право чланова породице да развијају међусобне односе и да живе у заједници живота. При томе, важно је подсетити да заједнички живот није конститутивни елемент појма породични живот, јер однос блискости и привржености може постојати и између чланова породице који не живе под истим кровом.

3. ПРАВО ДЕТЕТА НА КОНТАКТ У НАЦИОНАЛНОМ ЗАКОНОДАВСТВУ И ПРАКСИ

Право детета на контакт са одвојеним родитељем гарантовано је Породичним законом Србије.¹⁶ Право детета да одржава личне односе са родитељем са којим не живи може бити ограничено само судском одлуком када је то у најбољем интересу детета. Суд може донети одлуку о ограничавању права детета да одржава личне односе са родитељем са којим не живи ако постоје разлози да се тај родитељ потпуно или делимично лиши родитељског права или у случају насиља у породици. За разлику од домаћег законодавца, који на општи начин предвиђа да ће суд ограничити право детета да одржава личне односе са родитељем са којим не живи ако постоје разлози да се тај родитељ делимично или потпуно лиши родитељског права или у случају насиља у породици, хрватски законодавац, на пример, на јасан начин предвиђа како ограничити и/или забранити сусрете у одређеним случајевима. У случају када постоје посебно осетљиве околности (у случају сумње на злостављање детета), судском одлуком се тачно одређује и место сусрета или се налаже да се сусрети обављају уз надзор стручњака (социјални радник, психолог, лекар, итд.). Тада је реч о ограничењу права на одржавање личних односа између детета и родитеља са којим не живи, јер се ради о проређеним сусретима, временском скраћењу сусрета и одређивању места сусрета, односно подразумева сусрет надзиран од стране треће особе. Поред тога, одржавање личних односа може бити и забрањено, што подразумева потпуно искључење било каквог контакта између детета и родитеља са којим не живи, уколико је тај родитељ својим поступцима у време одржавања сусрета штетио интересу детета (сусретање са дететом под деј-

¹⁵ Вид. пресуду у случају *Boyle v UK*, No. 16580-90 од 28. фебруара 1994. године. Интернет презентација на: <http://alpha.bailiii.org/eu/cases/ECHR/toc-B.html>.

¹⁶ Вид. одредбу чл. 61 Породичног закона – ПЗС, *Сл. гласник Р. Србије*, бр. 18/05 и 72/11 – др. закон.

ством алкохола, испади душевног здравља, одвођење детета на неприлична места).¹⁷

По својој природи, право на одржавање контакта претпоставља планирано виђање, заједничко провођење дневних, недељних или дужих раздобља, међусобне посете, изласке, излете, викенде, празнике, школске распусте и сл. Када родитељи не могу да постигну споразум о начину остваривања овог права детета, време и трајање сусрета детета са родитељем одређује суд.¹⁸ Ради правне сигурности детета и родитеља, судском одлуком се прецизира трајање сусрета (са или без одређивања појединости), пошто се често у пракси дешава да родитељи занемарују или избегавају ову дужност. Судска одлука о начину остваривања права детета на контакт је формалноправни акт, а да би била у складу са најбољим интересом детета, неопходно је укључивање центра за социјални рад у поступак чији стручни тим различитим методама прикупља податке о карактеристикама, статусу и потребама детета и родитеља у сваком појединачном случају.¹⁹

¹⁷ Вид. М. Alinčić, D. Hrabar, D. Jakovac-Lozić, A. Korać, *Obiteljsko pravo*, Zagreb 2006, 272.

¹⁸ Вид. чл. 272, ст. 2 *in fine* ПЗС.

¹⁹ Вид. одлуку Заштитника грађана Републике Србије, бр. 14-1546/10 од 12. августа 2011. године о пропусту Центра за социјални рад Зрењанин да спроводи стручне поступке и предузима мере и активности на које је овлашћен.

Подносилац притужбе поново се обратио Центру за социјални рад, јер са мајком деце није успео да се договори око виђења са децом. Центар је констатовао да је у јануару 2010. године дошло до потпуног прекида контаката деце и оца; да се контакти одржавају само путем телефона; да отац деце није у назначеним терминима редовно долазио по децу; да мајка код деце формира отпор и негативан став према оцу; да постоји изражен негативан, „готово непријатељски“ однос мајчине примарне породице (у којој живе и деца подносиоца притужбе) према оцу деце. Центар је обавио разговоре са родитељима А. и организовао састанак у просторијама Центра ради доношења плана услуга и мера за децу. Мајка деце је, међутим, напустила састанак и одбила даљу сарадњу са органом старатељства. Орган старатељства је након тога констатовао да, због мајчине несарадње, није могуће спровести предложени план услуга и мера, па је подносиоца притужбе упутио на суд, односно покретање извршног поступка.

Резултат активности Центра за социјални рад је План услуга и мера за децу А., за период од 14. 11. 2010. до 14. 01. 2011. године, који су прихватила и потписала оба родитеља. Међутим, након 15 дана од када је започето са реализацијом Плана, мајка деце обавестила је Центар за социјални рад да више не жели да сарађује. Након тога, дошло је до потпуног прекида у одржавању личних односа деце са оцем, а подносиоцу притужбе дат је савет да, поштујући судску одлуку, одлази по децу. План услуга није спроведен, а орган старатељства је проценио да „због одсуства сарадње мајке“ није целисходно доношење новог. Поступајући по упутствима Покрајинског секретаријата, Центар за социјални рад је 16. 02. 2011. године започео стручни поступак који претходи одлучивању о целисходности одређивања корективног надзора над вршењем родитељског права. Поступак је окончан решењем органа

Приликом одлучивања о начину одржавања односа између детета и одвојеног родитеља, суд се руководи најбољим интересом детета, узимајући у обзир све околности конкретног случаја (узраст детета, пол, потребе детета, материјалне услове живота и сл.). Родитељ са којим дете живи дужан је да омогући одржавање личних односа, јер уколико спречава одржавање личних односа детета и одвојеног родитеља, значи да грубо занемарује дужности из садржине родитељског права, због чега може бити лишен родитељског права.²⁰ У појединим случајевима, онемогућавање извршења одлуке надлежног органа којом је одређен начин одржавања личних односа малолетног лица са родитељем или другим сродником инкриминисано је као кривично дело за које је предвиђена новчана или казна затвора до две године.²¹

Није неуобичајено да након развода брака или прекида заједнице живота родитеља и деце буду ускраћени контакти и комуникација не само са одвојеним родитељем него и са његовим сродницима, што може имати одређене негативне последице на правилан и потпун развој детета.

Из судске праксе: *„Према извештају стручног тима Центра за социјални рад (...) тужена, као мајка малолетног детета има чврсто укорењен негативан став према одржавању контакта детета са родитељима његовог покојног оца. Овакав став је формиран као*

старатељства којим је одређен корективни надзор над вршењем родитељског права родитељима К. и С. А., а орган старатељства ће, по правноснажности решења, сачинити план услуга и мера ради праћења извршења корективних мера.

У ситуацији када се детету ускраћује одржавање личних односа са родитељем, нема места одлагању и одуговлачењу у активностима надлежних органа. Протек времена највећа је препрека остваривању овог права детета, јер се током периода ускраћивања – применом разних „техника“ инструментализације и манипулације (од застрашивања до превађивања терета одлуке на дете и довођења детета у конфликт лојалности) – код детета изазива стварање отпора према контактима. Мере органа старатељства по ефикасности и благовремености морају бити прилагођене овој чињеници, а примена репресивних мера према родитељу који осујећује контакте детета са другим родитељем не може у потпуности бити искључена (став Европског суда за људска права у више случајева, укључујући и случај В. А. М. против Србије).

²⁰ Вид. чл. 81, ст. 3, т. 3 ПЗС, који прописује да ће потпуно бити лишен родитељског права родитељ који грубо занемарује дужности из садржине родитељског права: (...) Ако избегава да одржава личне односе са дететом са којим не живи, односно ако спречава одржавање личних односа између детета и родитеља са којим не живи. Породичноправна санкција делимичног лишења родитељског права предвиђена је чл. 82, ст. 4 ПЗС, у случају када родитељ несавесно врши права или дужности из садржине родитељског права, што подразумева да родитељ који не живи са дететом може бити лишен права на одржавање личних односа са дететом.

²¹ Вид. чл. 191, ст. 2 Кривичног законика, *Сл. гласник Р. Србије*, бр. 85/05, 88/05 – испр., 107/05 – испр., 72/09 и 111/09.

последица дубоких неслагања између тужене и породице њеног сада пок. супруга, како у току трајања брачне заједнице тако и њеном прекиду, када је дошло до озбиљних конфликта. Негативан став према родитељима њеног покојног мужа пројектован је у оквиру примарне породице с мајке на дете, у смислу потпуног негирања постојања бабе и деде по оцу у животу детета. Практично теренском посетом у породичном окружењу детета утврђено је да се о баби и деди пред дететом не говори, да оно о њима нема никакву информацију, нити се за сада уопште интересује за њих. Тужиља као баба испољава аутентичну мотивацију да одржава контакте са дететом, али и негативан став према туженој као мајци детета. Мишљење стручног тима је да, имајући у виду узраст малолетног детета, дубоко поремећене односе и потпуни прекид контакта између породице мајке и оца, као и наглашену емотивну везаност детета за мајку као јединог родитеља на кога је оно искључиво упућено у задовољавању својих потреба, постоји ризик у погледу даљег правилног развоја и васпитања детета уколико би се контакти одвијали без присуства тужене као мајке. С обзиром на то да међу странкама не постоји спремност за решавање сукоба, а да се дете не би нашло у средишту тих сукоба као средство за међусобно разрачунавање, мишљење стручног тима је да је првенствено потребно остварити услове за успостављање и одвијање контаката између тужиле и детета кроз минимум комуникације и сарадње између тужене и родитеља свог покојног супруга и уз помоћ и посредовање Саветовалишта за брак и породицу, а након тога, поштујући принцип поступности и реализовати сам контакт детета и очеве породице.²²

„Управо имајући у виду узраст и развојне могућности мал. А., Орган старатељства је проценио да у овом моменту постоји отпор детета према било каквим контактима са дедом и бабом. Дете тврди да му је сметало што су раније долазили у школу и да не жели да их виђа у кући у којој живи а Орган старатељства налази да је мал. А. у ситуацији да формира своје мишљење везано за виђање са бабом и дедом, да га слободно изрази и да имајући у виду развојни степен самосталности у доношењу одлуке, то мишљење треба уважити, па отуда у овом моменту нису испуњени услови за реализацију контакта овде тужилаца као деде и бабе са мал. А. Првостепени суд је у

²² Вид. пресуду Врховног касационог суда Републике Србије, Рев. 2401/10 од 28. априла 2010. године којом се преиначује пресуда Окружног суда у Новом Саду Гж. 6187/09 од 7. октобра 2009. године и пресуда Општинског суда у Новом Саду П. бр. 8860/06 од 4. јуна 2009. године тако што се одбија тужбени захтев којим је тражено да се одреди одржавање личних односа између тужиле и мал. Н. Ц. у просторијама Центра за социјални рад..., у присуству мајке као неоснован.

*потпуности уважио овакво мишљење Органа старатељства и одбио тужбени захтев.*²³

Када је предмет интересовања право детета на личне односе са родитељем са којим не живи, поставља се питање ко је субјект тог права. У Преамбули Конвенције о контактима с децом, као титулари права на одржавање личних односа препознати су и родитељи и деца. На питање да ли је субјект права родитељ са којим дете не живи у породичној заједници или дете, упоредноправно посматрано, међутим, не постоји јединствен одговор. У неким законодавствима се субјектом сматра дете, у другим родитељ, а трећој групи припадају законодавства која контакт између детета и родитеља одређују као право детета и право и дужност родитеља да одржавају контакт са својом децом. У српском праву, титулар права на одржавање личних односа са родитељем са којим не живи је дете (чл. 61, ст. 1 ПЗС). Као титулар овог права одређен је и родитељ који има право и дужност да одржава личне односе са дететом (чл. 78, ст. 3 ПЗС). Дете које је навршило 15. годину живота и које је способно за расуђивање може самостално донети одлуку о начину на који ће одржавати личне односе са одвојеним родитељем (чл. 61, ст. 4 ПЗС). Уколико ово право није ограничено судском одлуком, дете ће имати право на одржавање личних односа и са сродницима, односно са другим лицима са којима га везује посебна блискост.

У законодавству Енглеске, право на контакт је право детета. Према чл. 8, ст. 1 Закона о деци (1989), лице са којим дете живи има обавезу да дозволи посету или боравак код лица именованог у одлуци.²¹ Шведски Законик о родитељима, стараоцима и деци говори о потреби детета да одржава контакт са родитељем, односно са другим блиским лицима. Предвиђена је одговорност лица коме је дете поверено да обезбеди задовољење ове дететове потребе. У француском праву, новелама из 2002. године, чл. 373-2-2 *Code Civil*-а, мајка и отац морају да одржавају контакт са дететом и да поштују везе детета са другим родитељем.²² Немачко право уређује право на контакт детета и родитеља и право на контакт других лица са дететом параграфом 1684 и

²³ Вид. решење Апелационог суда у Крагујевцу, ГЖ2. бр. 225/11 од 23. маја 2011. године, којим се укида пресуда Основног суда у Чачку 7.П2. бр. 8/10 од 13. априла 2010. године, у ставу један изреке у односу на подносиоца жалбе, тужиоца и у ставу два изреке у целини, па се у том делу предмет враћа првостепеном суду на поновно суђење.

²¹ Вид. *Children Act 1989*, текст Закона о деци је у неколико наврата ревидиран и то 2002, 2004, и 2006. године, али је одредба чл. 8, ст. 1 неизмењена. Интернет презентација на: www.legislation.gov.uk.

²² Вид. Г. Ковачек-Станић, 278–279.

пар. 1685 Немачког грађанског законика. Ово право је конципирано у првом реду као право детета: оно има право на контакте са оба родитеља; сваки родитељ је дужан омогућити одржавање контакта са дететом. У словеначком праву, према новелама из 2004. године, одредбом чл. 106 Закона о браку и породичним односима, прописано је да дете има право на контакте са оба родитеља, оба родитеља имају право на контакте са дететом. Контакти се установљавају превасходно у интересу детета.²³

4. ЗАКЉУЧАК

Афирмисање права детета на контакт као личног (субјективног) права детета у домаћој породичноправној доктрини отвара питање признавања права на контакте лицима која имају породичне везе са дететом, односно немогућности да сродници детета остваре непосредну судску заштиту.²⁴ По слову закона, „дете има право да одржава личне односе са сродницима и другим лицима са којима га везује посебна блискост, ако ово право није ограничено судском одлуком“, што подразумева да уколико је заједница живота родитеља престала док је заједничко дете мало, а родитељ коме је дете поверено не дозвољава контакте са сродницима другог родитеља, сродници неће имати могућност ни да развију односе посебне блискости са дететом, иако то може бити у најбољем интересу детета.²⁵

На овом месту је важно подсетити да је Влада Републике Србије 2006. године донела Одлуку о образовању Комисије за израду Грађанског законика,²⁶ која је у јуну месецу 2011. године објавила Преднацрт Грађанског законика, књига 3, под насловом Породични односи. У вези са нормативним решењима породичноправних питања, поред осталих предлога, као алтернатива важеће одредбе чл. 61 ПЗС, пред-

²³ Вид. К. Zupančič, В. Novak, *Predpisi o zakonski zvezi in družinskih razmerjih*, Ljubljana 2005, 45–51.

²⁴ Вид. О. Цвејић-Јанчић, *Породично право*, Нови Сад 2009, 294.

Супротно томе, у судској пракси је владајући став да су блиски сродници детета активно легитимисани за вођење овакве парнице без обзира на одредбу чл. 263 Породичног закона која предвиђа ко може поднети тужбу за заштиту права детета. Ово због тога што се тужба за заштиту права детета може поднети у погледу свих права која су детету призната Породичним законом, а ту је и право на одржавање личних односа са сродницима. Породични закон је у члану 265 прописао обавезу да се детету за вођење овакве парнице постави колизијски старатељ. – Вид. решење Апелационог суда у Крагујевцу, ГЖ2. бр. 225/11 од 23. маја 2011. године.

²⁵ Вид. О. Цвејић-Јанчић, 294.

²⁶ Вид. Одлуку 05 бр. 02-9880/2006 о образовању Комисије за израду Грађанског законика, *Сл. гласник Р. Србије*, бр. 104/06 и 110/06.

виђено је да сродници као и друга лица која су са дететом развила односе посебне блискости, имају право да одржавају личне контакте са дететом, ако је то у његовом интересу.²⁷ Дакле, блиски сродници детета (баке, деде, ујаци, тетке, стричеви, браћа и сестре) постају титулари права на одржавање личних односа са дететом које могу штити тужбом против лица која им одржавање личних односа са дететом-сродником онемогућавају. На тај начин успоставља се веза између деце и одраслих као генерацијски однос, а не само као лично право детета, што је у складу са светским и европским стандардима у области права детета.

ЛИСТА РЕФЕРЕНЦИ

Библиографске референце

1. Alinčić, Mira, Hrabar, Dubravka, Jakovac-Lozić, Dijana, Korać, Aleksandra, *Obiteljsko pravo*, Narodne novine, Zagreb 2006;
2. Бордаш, Бернардет, *Породичноправни односи у међународном приватном праву*, Форум, Нови Сад 2000;
3. Zupančić, Karel, Novak, Barbara, *Predpisi o zakonski zvezi in družinskih razmerjih*, Uradni list RS, Ljubljana 2005;
4. Jakovac-Lozić, Dijana, „Susreti i druženja djeteta sa odvojenim roditeljem u presudama Evropskog suda za ljudska prava“, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu* 3-4/2005;
5. Ковачек-Станић, Гордана, *Породично право*, Правни факултет, Нови Сад 2005;
6. Цвејић-Јанчић, Олга, *Породично право*, Правни факултет у Новом Саду, Нови Сад 2009.

²⁷ Вид. чл. 76, ст. 6 Преднацрта Грађанског законика, Породични односи, Београд 2011.

Правни извори

1. Children Act 1989, www.legislation.gov.uk;
2. Закон о ратификацији Конвенције Уједињених нација о правима детета, *Сл. лист СФРЈ – Међународни уговори*, бр. 15/90 и *Сл. лист СРЈ – Међународни уговори*, бр. 2/97;
3. Конвенција УН о правима детета, Резолуција Генералне скупштине Уједињених нација, А (44) 736;
4. Конвенција о контактима с децом (*Convention on Contact concerning Children*), Strasbourg 2003, CETS no. 192, <http://conventions.coe.-int-/Treaty/en/Treaties/Html/192.htm>;
5. Кривични законик, *Сл. гласник Р. Србије*, бр. 85/05, 88/05 – испр., 107/05 – испр., 72/09 и 111/09;
6. Одлука Заштитника грађана Републике Србије, бр. 14-1546/10 од 12.08.2011. године;
7. Преднацрт Грађанског законика, Породични односи, Београд 2011;
8. Пресуда Врховног касационог суда Републике Србије, Рев. 2401/10 од 28. априла 2010. године;
9. Решење Апелационог суда у Крагујевцу, ГЖ2. бр. 225/11 од 23. маја 2011. године;
10. *Boughanemi v France*, No. 22070/93, <http://alpha.bailiii.org/eu/cases-/ECHR/toc-B.html>;
11. *Boyle v UK*, No. 16580-90 од 28. фебруара 1994. године, <http://alpha.bailiii.org/eu/cases/ECHR/toc-B.html>;
12. *Elsholtz v Germany*, No. 25735/94 од 13. јула 2000. године, http://www.nkmr.org/english/english/elsholtz_v_germany.htm;
13. *L v Finland*, No. 25651/94 од 27. априла 2000. године, http://www.-nkmr.org/english/l_v_finland.htm;
14. *Moustaquim v Belgium*, No. 12313/86 од 18. фебруара 1991. године, <http://www.humanrights.is/the-human-rights-rproject/humanrightscases-andmaterials/cases/regionalcases/europeancourtofhumanrights/nr/592>;
15. *Olsson v Sweden*, No. 10465/83 од 24. марта 1988. године.

Assistant Professor Olga S. Jović, LL.D.

Faculty of Law,

University of Priština with temporary seat in Kosovska Mitrovica

THE CHILD'S RIGHT TO CONTACT WITH SEPARATE PARENT

Summary

Exercising the child's right to contact with non-resident parent becomes an issue when the community life of parents and children stopped in the manner proscribed by law. This right stems directly from the right of the child to live with their parents to be matched by meetings with non-resident parent. For a proper and full development of the child contacts with non-resident parent are of particular importance. The importance of child's right to contact has been confirmed through normative regulations on universal, regional and national level.

In Serbian law the right holder to maintain personal relationship with separate parent is child, but also as holder of the rights determined by the parent who has right and duty to maintain personal contact with the child. A child who attained 15 years and who is able to act independently can decide on how to maintain contact with parent. If this right is not limited by court order, the child will have the right to maintain contacts with relatives or other persons with whom it developed especially close relationship.

The Government of Republic of Serbia adopted in 2006 the Decision of the Committee for drafting the Civil Code which is in June 2011 published a Draft Civil Code book 3rd under the Family Relations. As an alternative to the current provisions of Art. 61 Serbian Family Act specifies that the relatives and other persons who are related to the child developed a special closeness, have the right to maintain contacts with the child, according the child's best interests. In this way, close relatives of the child (grandmother, grandfather, uncles, aunts, brothers and sisters) are the holders of the right to have contact with a child who can protect the suit against person who maintain their personal relationship with the child disabled. A connection between child and relatives becomes a generational relationship and a personal right of the child which is in line with international and European standards in the domain of child rights.

Key words: *Right to contact; Child's best interest; Child's subjective right; Parent's duty; Contact with relatives; Generational relation-ship.*